

SAMMENDRAG — UTVALGT ASPEKT

NASJONAL NARKOTIKARELATERT FORSKNING I EUROPA

Innledning

Narkotikarelatert forskning er helt avgjørende for å forstå Europas narkotika problemer. Forskning gir oss mulighet til å trekke lærdom av fortiden, ved å identifisere historiske mønstre i narkotikabruken og studere sykluser og variasjoner i stoffbruken. Den øker vår bevissthet og setter oss bedre i stand til å kartlegge dagens situasjon. Forskerne gjennomfører spørreundersøkelser, produserer data om omfanget og rekkevidden av narkotika problemene og undersøker nye trender og mønstre i narkotikabruken. Ved å se på praktiske problemstillinger som ressursfordeling, beste praksis og gjennomføring av pilotprosjekter med nye tilnærminger til håndtering av problematisk bruk av narkotika, hjelper forskningen Europa til å forberede seg på framtiden.

Europeisk narkotikapolitikk blir stadig mer "evidensbasert". Dette betyr at politikken er tuftet på vitenskapelig forskning og vitenskapelige funn, og at forskningen er med og definerer politiske prioriteringer, beste praksis og alternativer. Likevel er det å presentere et bilde av den narkotikarelaterte forskningen i Europa, en utfordrende øvelse. På samme måte som narkotikabruk berører store deler av samfunnet, omfatter narkotikarelatert forskning en lang rekke disipliner, som folkehelse, psykiatri og psykologi, sosiologi, medisin, jus, kriminologi, statsvitenskap og økonomi, og forskningen på illegale rusmidler må ofte dele ressurser med lovlige rusmidler som alkohol, tobakk eller legemidler, eller mer generelt avhengighet og tvangsmessig atferd. Narkotikarelaterte forskningsprosjekter bruker mange ulike metodologiske tilnæringsmåter og involverer mange aktører. Det er like store variasjoner i hvordan forskningen finansieres, når det gjelder periodisitet og budsjettperioder, nasjonalt, regionalt eller internasjonalt fokus, forskningsmål som prioriteres, og finansieringskilder. I tillegg til disse generelle forskjellene har vi de nasjonale, lokale og regionale forskjellene; den narkotikarelaterte forskningsinnsatsen fordeler seg ikke jevnt på EUs medlemsstater, og det er heller ikke alle medlemsstater som driver narkotikarelatert forskning.

EONNs utvalgte aspekt om nasjonal narkotikarelatert forskning i Europa gir en oversikt over rammene for narkotikarelatert forskning i de europeiske landene. Det fokuserer på den rollen narkotikarelatert forskning spiller på nasjonalt plan, tar opp samordnings- og finansieringsordninger, forskningsstrukturer og strukturer for informasjonsspredning samt større prosjekter som pågår. Videre vurderes utviklingen i forhold til en tentativ studie fra 1996 som samlet fakta i tilgjengelig informasjon, en del begrensninger og hull identifiseres og ytterligere arbeid på området foreslås. Dette utvalgte aspektet publiseres sammen med en nettside med fylligere rapporter om informasjonen fra de rapporterende landene, som er tilgjengelig på: <http://www.emcdda.europa.eu/themes/research>.

Rapporteringsmetodikk

I 2007 ble EONNs såkalte Reitox-nett av nasjonale kontaktpunkter i 27 medlemsstater samt Kroatia, Norge og Tyrkia bedt om å utarbeide et kapittel om narkotikarelatert forskning i deres land. Det kom inn rapporter fra 25 medlemsstater pluss Kroatia og Norge. Informasjonen de ble bedt om å legge fram, var:

- en oversikt over nasjonale narkotikarelaterte forskningsstrukturer og politikk på narkotikaområdet
- et "øyeblikksbilde" av pågående narkotikarelatert forskning i den enkelte medlemsstat
- en beskrivelse av nasjonale strukturer og metoder for innsamling og spredning av resultatene av den narkotikarelaterte forskningen.

Rapporten skulle omfatte både "anvendt forskning" og "grunnforskning". Forskning på området tilbudsreduksjon skulle utelates — dvs. kriminologi, politiarbeid, rettshåndhevelse og beslag — ettersom mange nasjonale kontaktpunkter har begrenset tilgang til informasjon fra disse feltene.

På grunnlag av rapportene fra de nasjonale kontaktpunktene i Reitox-nettet kunne senteret utarbeide en oversikt over pågående narkotikarelatert forskning i Europa. Det ble brukt et tentativt kategorisert for å klassifisere i) forskningsaktører i Europa, ii) brede temaer og emner behandlet i en samling av forskningsarbeider innrapportert til senteret, og iii) tilgjengelige formidlingskanaler. Rapportene ble sammenlignet med rapportene fra 1996, da EONN første gang var involvert i arbeidet med en tentativ oversikt over narkotikarelatert forskning i 15 EU-medlemsstater med tittelen "Drug research-related initiatives in the European Union".

De første resultatene

- Selv om narkotikarelatert forskning var et tema av allmenn interesse allerede i 1996, blir arbeid på dette feltet nå formelt prioritert i medlemsstatene. Siden den gang har forskningen fått sin formelle plass i de politiske retningslinjene i mange EU-land. Nå blir forskning spesifikt nevnt i de nasjonale narkotikapolitiske dokumentene i 20 av de 27 rapporterende landene.
- Går vi gjennom nyere narkotikarelatert forsknings historie i EU, ser vi at det foregår en del "sekvensering". Det er en klar tendens til at prioriteringene for den narkotikarelaterte forskningen innledningsvis er nært forbundet med behovet for å få et overslag over omfanget av narkotikabruken nasjonalt og regionalt, for bedre å kunne planlegge intervensjoner og politikk. I neste omgang flytter prioriteringene seg til anvendt forskning, dvs. i den grad det er nødvendig for å kunne vurdere og evaluere intervensjoner og politikk (f.eks. når det gjelder behandlingsformer og forebyggende tiltak). I denne fasen suppleres kvantitative epidemiologiske studier med ytterligere kvalitativ forskning på narkotikabrukere og bruksmønstre. Endelig har nyere innovativ, ressursintensiv biomedisinsk forskning i en del land beveget seg inn på virkningene av narkotiske stoffer og predisposisjon.
- Det finnes mange produsenter av narkotikarelatert forskning i medlemsstatene, bl.a. universiteter, folkehelseinstitutter, spesialiserte forskningssentre, frivillige organisasjoner og legemiddelindustri. Til sammen ble over 70 store forskningsstrukturer nevnt i rapportene. Disse fordeler seg på fire typer: i) akademiske sentre (herunder universiteter og forskningssentre tilknyttet universiteter), ii) offentlige forskningssentre og -institutter, iii) private forskningssentre og -institutter (herunder stiftelser og legemiddelindustri) og iv) institusjonene som er vertsinstitusjoner for de nasjonale kontaktpunktene i Reitox-nettet.
- En forutsetning for å produsere kontinuerlig, omfattende forskning av høy kvalitet, er at koordineringen mellom forskere, forskningssenter og forskningsområdet fungerer godt. Undersøkelsen EONN gjennomførte av den narkotikarelaterte forskningen i 1996, avdekket en alvorlig mangel på koordinasjon, og dette er fortsatt et grunnleggende strukturelt problem i de fleste landene. Tverrfaglige nasjonale forskningsnettverk der finansieringen var akseptabel, ble rapportert bare av noen få land.
- Staten er viktigste finansieringskilde for den narkotikarelaterte forskningen, med forskning til støtte for evidensbasert politikk som særlig satsingsområde. Mens en del universiteter og forskningsinstitutter får grunnfinansieringen fra staten, vil størsteparten av midlene tross alt komme via åpne forslagsinnbydelser eller kontrakter for oppdragsforskning. Finansieringskanaler og -kilder kan være nasjonale samordningsorganer på narkotika-/rusmiddelfeltet, nasjonale kontaktpunkter eller egne statlige forskningsprogrammer på feltet. Av andre finansieringskilder nevnes offentlig finansierte stiftelser, filantropiske stiftelser og private institusjoner som legemiddelselskaper og frivillige organisasjoner.
- Det har vært vanskelig å få noe begrep om tall når det gjelder utgiftene til narkotikarelatert forskning, og det samme gjelder en beskrivelse av hva utgiftene går til. Bare seks medlemsstater (Den tsjekkiske republikk, Irland, Spania, Frankrike, Ungarn, Portugal), altså noen av de landene som har en mer sentralisert nasjonal samordningsfunksjon, var i stand til å gi mer detaljerte opplysninger om midlene som gikk til narkotikarelatert forskning. En del medlemsstater var bare i stand til å si noe om finansieringen av de viktigste forskningsprosjektene (Tyskland, Luxembourg, Malta, Polen og Slovakia) eller de viktigste finansieringskildene for forskningen (Finland, Storbritannia). De fleste rapporterende landene hadde så godt som ingen informasjon om finansieringen av narkotikarelatert forskning. Mer forskning på offentlige utgifter og deres innvirkning på forskningen, og på konsekvensene av narkotikarelatert forskning og forskningens potensielle økonomiske fordeler, vil derfor være av stor nytte.
- De rapporterende landene har ulike infrastrukturer for spredning av forskningsresultatene. Resultatene gjøres kjent gjennom et stort antall fagtidsskrifter, nyhetsbrev og andre publikasjoner (fagfelleverderte

eller ikke), de nasjonale kontaktpunktene, biblioteker og dokumentasjonssentre, nasjonale rapporter, egne nettsteder, faglige og vitenskapelige konferanser og pressekonferanser.

- Tidsskrifter er en naturlig plattform for formidling av forskning, og i 2007 ble det rapportert om 27 fagfellevurderte tidsskrifter spesialisert på narkotikaforskning, eller mer enn dobbelt så mange som i 1996. Disse tidsskriftene kommer oftest ut på det enkelte lands nasjonale språk. En samling tidsskriftartikler ble brukt for å finne ut hvilke forskningstemaer som var mest utbredt: av 288 klassifiserte artikler gjaldt 65 forskning på prevalens, insidens og bruksmønstre, 81 forskning på tiltak i forhold til narkotikasituasjonen, 51 forskning på determinanter for narkotikabruk og risiko-/beskyttelsesfaktorer, 29 forskning på følgene av narkotikabruk og -misbruk, og 62 forskning på narkotiske stoffers virkningsmåter og effekter.

Konklusjoner

- Den narkotikarelaterte forskningen har gjennomgått en betydelig utvikling siden 1996. De fleste landene rapporterer om relativt stabile støtte- og finansieringsstrukturer på nasjonalt plan, til tross for store forskjeller, og de uttrykker bekymring for hvorvidt det vil være midler tilgjengelig og hvor lenge de vil vare. Områder hvor det har vært en synlig økning i forskningsinnsatsen, er: prevalens, insidens og bruksmønstre, der alle landene nå nylig har gjennomført prosjekter eller har pågående prosjekter, evaluering av intervensjoner (hovedsakelig behandling, forebygging og narkotikapolitikk og -strategier) foruten økonomiske aspekter.
- De nasjonale kontaktpunktene sender nå dataene inn til EONN ved bruk av instrumenter og metoder som sikrer at dataene er sammenlignbare og pålitelige. Tverrnasjonale komparative studier, som den europeiske skoleundersøkelsen ESPAD, blir jevnlig gjennomført i et stort antall land i Europa. De nye formidlingskanalene som er kommet til, særlig de internettbaserte, har også gjort det lettere og raskere for et større publikum å få tilgang til forskningsresultatene.
- Sammenhengen mellom forskningsresultater og hvordan politikken utformes, er vanskelig å vurdere. Det er enighet landene imellom om at det ikke er mulig å påvise noen direkte "lineær forbindelse". Likevel konkluderer de aller fleste med at forskningen har betydning for beslutningene som tas, i hvert fall til en viss grad. Enkelte rapporter antyder at forskning utført etter oppdrag fra beslutningstakerne, har større sjanse til å bli tatt i betraktning når politikken skal utformes. I tillegg er det mange eksempler fra hele Europa på direkte politiske tiltak basert på anvendt forskning.
- Til tross for forbedringene er det fortsatt store begrensninger og informasjonshull. Behovet for å evaluere intervensjoner og utformingen og gjennomføringen av politiske tiltak har skapt nye utfordringer. Selv om tverrfaglig forskning er utbredt, er det mer som kan gjøres når det gjelder koordinering av innsatsen til forskere som arbeider på forskjellige felt. Finansieringskilder og -perioder er fortsatt fragmentert. Den spesialiserte universitetsutdanningen og forskeropplæringen er utilstrekkelig utbygget i de fleste land, noe som truer rekrutteringen av unge forskere til dette feltet. Finansieringen som finnes for storskala forskningsprosjekter på narkotikaområdet, som generelle befolkningsundersøkelser, men også viktig grunnforskning, er fortsatt utilstrekkelig.
- Endelig trengs det en større innsats for å sikre bedre samordning og tilgjengelighet av informasjonen på dette feltet, og også for å kartlegge og evaluere de enorme mengdene informasjon forskerne har til rådighet, særlig på internett. Det europeiske forskningsmiljøet er fortsatt i stadig forandring, så generelle "øyeblikksbilder" av europeisk narkotikarelatert forsknings tilstand vil fortsatt være gyldige når det skal fastsettes prioriteringer, vurdere resultatene som er oppnådd i de enkelte land, og fremme en evidensbasert narkotikapolitikk.

Hvert år blir tre grundige analyser av aktuelle temaer utgitt som utvalgte aspekter. Analysene er utarbeidet på grunnlag av informasjon EONN mottar fra EUs medlemsstater, søkerlandene og Norge (som har deltatt i EONNs arbeid siden 2001) som et ledd i den nasjonale rapporteringsprosessen.

Alle utvalgte aspekter (på engelsk) og sammendrag (på 23 språk) er lagt ut på EONNs nettsted <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>